Gintarui Beresnevičiui
1961-07-08 – 2006-08-05

Begeyte, begeyte, pecolle!

Su Gintaru susipažinau du kartus.

Kaip susipažinau pirmą kartą, neprisimenu. Bet tiems laikams tai natūralu – natūralu ir tiesiogine, ir šiek tiek perkeltine prasme, turint galvoje (ir ne tik galvoje) „natūralų“ obuolių vyną, tuomet vadintą *obolju* (rusiškai – „apipilsiu“). Itin ryškiai prisimenu tik vieną susitikimą. Buvau tuomet VU Matematikos fakulteto kažkurio iš aukštesniųjų kursų studentas, gal trečio, ketvirto, o gal penkto, taigi buvo maždaug 1981–1983 metų žiema, žiemos sesija. Išlaikėmė kažkokį egzaminą ir kartu su Eugenijumi Ališanka, grupės draugu, nusileidome į senamiestį, ryžtingai nusiteikę nieku gyvu tokios progos nepraleisti. Taip sutapo, kad Gintaras, mokęsis VU Istorijos fakultete vienu kursu žemiau (tuomet jis dar buvo metais už mus jaunesnis), tądien irgi išlaikė kažkokį egzaminą ir taip pat buvo nusiteikęs tokia proga žūtbūt pasinaudoti. Susitikome ar tik ne buvusiame „Bistro“ ant dabartinių Universiteto ir Dominikonų gatvių kampo, o jei ir ne ten, tai vis tiek netrukus ten atsidūrėme, portfelius tarp knygų prisikišę *obolju*. Neseniai kažkokioje televizijos laidoje girdėjau Darių Kuolį kalbant apie Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės suvokimą ir išgyvenimą XIX a. Lietuvoje, jos reikšmę to meto kultūrai ir pasaulėjautai. Visai pažodžiui nepamenu, bet apie tuometinius Vilniaus universiteto studentus jis, ir pakylėta gaida, pasakė: „Jiems tai buvo apčiuopiama realybė – jie juk tuose griuvėsiuose vyną gerdavo!” Kai kas kalba apie nutrūkusias senąsias Lietuvos tradicijas, bet aš manau, kad tikros, prigimtos tradicijos ne taip jau lengvai nutrūksta – net dirbtinai pertrauktos jos tik tvylo šešėly ir laukia progos prasiveržti. Anuomet mes gana intensyviai tęsėme spontaniškai atgimusią XIX a. studentų tradiciją, ir tas vakaras buvo ne išimtis. Artimiausi griuvėsiai laukė čia pat, kitapus Dominikonų gatvės. Užlipome į kelintą ten aukštą ir, pasiirdami šmaikščiais samprotavimais, paleidome mintis vyno srove miglotų romantiškų tolių link. Tiksliai nepamenu, kuriam iš mūsų pirmam (ar tik ne Gintarui?) šovė į galvą reikalus atlikti pro langą, po kuriuo ramiai sau ėjo dabartinė Žydų gatvė (oficialiai pareiškiu, kad gatvių pavadinimai tuomet buvo kiti ir, tiesą sakant, mums visai nerūpėjo). Turbūt tai ir buvo ta lemtinga klaida, dėl kurios netrukus išgirdome iš apačios grėsmingai artėjant žingsnius. Vos spėjo kažkuris iš mūsų (ar tik ne Gintaras?) kyštelėti į „diplomatą” paskutinį nepraimtą butelį *obolju*, kai iš romantizmo miglų tapome išvilkti į akinančią prožektorių šviesą (XIX a. tokių tikrai nebuvo!). Pamenu, paklausiau milicininkų, kaip jie čia mus surado, juk mes nei triukšmaujam, nei ką? Atsakė: „Praeiviai skundėsi“. Aišku. „Paleiskit, mes daugiau taip nedarysim” ir pan. Nepadėjo. Taigi buvome sukišti į „voronoką“ ir neilgai trukus atsidūrėme milicijos skyriuje šalia anuometinio „Aušros” kino teatro, bendrame „laukiamajame“ tarp tų, kurie šiaip mums būtų kėlę didesnę grėsmę net už miliciją (tuomet gyvenome tarp milicijos ir „urlos“ tarsi tarp kūjo ir priekalo, nukalusio mumyse labai savitą žmogaus teisių sampratą, tebegaliojančią, deja, iki šiol). O mes juk visi trys buvome po egzaminų, todėl su kostiumais, baltiniais, „šlipsais“ ir portfeliais, puspilniais mokslo knygų. Todėl ilgai nesitarę išsitraukėme kas kokią ir ėmėmės garsiai kuo įmantriau postringauti, demonstratyviai rodydami šioje įstaigoje atsidūrę tik per klaidą ir atsitiktinai. „Puankarė pasiskirstymas…“, – blevyzgojom mes su Eugenijumi. „Ekhartas, Ekhartas…“, – neatsiliko Gintaras. Beje, apie Meisterį Eckhartą pirmąsyk sužinojau būtent iš Gintaro, nors gal ir ne tą patį vakarą (regis, kitąsyk, „Žemaičiuose“). Tai štai. Nežinia, ar mūsų taktika padėjo, ar jie ir taip tokius kartais paleisdavo, bet mus paleido. Pirma pasikvietė po vieną į kabinetą tokia rūsti moteris, kažkokio aukštesnio laipsnio (niekuomet taip ir neišmokau antpečių), užsirašė duomenis, išbarė, pasakė, kad šįsyk dar nepraneš, ir išvarė: „Dinkit, velniai, iš čia, ir kad daugiau jūsų nematyčiau!“ O jei būtų „pranešusi“, galėjome iškart atsidurti tarybinėje „antpečių mokykloje”, nė diplomų nesulaukę, ir viskas būtų susiklostę visai kitaip. Bet kada viskas galėjo susiklostyti kitaip, bet kurią gyvenimo akimirką. Nors gal vis dėlto svarbiau, ne kaip susiklosto, o kaip į tai žiūri, kaip žiūri į tai, kas klostosi prieš

akis šią nuolatinę akimirką. Kartais pasaulis gali pasirodyti kaip koks sapnas ar filmas, kuris visai tavęs neliečia. Ne tik išorinis pasaulis, bet ir vidinis, su visais tavo giliausiais išgyvenimais, skausmais ir nuoširdžiausiomis ašaromis, su visomis būsenomis, visais apsvaigimais ir užsimiršimais. Dar ką tik, regis, visa tai buvai tu, gyvut gyvutėlis, iš šiltos mėsos ir tvinksinčio, gerokai „pastiprinto" kraujo, o čia, žiūrėk, jau atsidūrei anapus ir nebedalyvauji niekame, kame ką tik visas dalyvavai, tik stebi viską įdėmiai, bet šaltai, lyg pro neperšaunamą stiklą. Lyg iš kitur, iš šalia, iš aukščiau. Lyg nujausdamas arba gerai prisimindamas, kaip tai yra. Ir kol prisimeni, kol žinai, tada niekas nebaisu. Visiškai niekas. O kai niekas nebaisu, tai anksčiau ar vėliau, vienaip ar kitaip filmas, žiūrėk, prasisuka, situacija praeina, išsiriša, pasileidžia, ir vėl viskas pasrūva nauja gyvybės srove. Išėję į lauką sutartinai įsukome į pirmą tarpuvartę, atsikimšom išsaugotą *obolju*, o toliau jau neprisimenu…

Antrą kartą su Gintaru susipažinau 1990 metais, išėjus jo „Dausoms". Kadangi ir pats jau buvau nuo matematikos gerokai nutolęs, ir nors gal ne visai ten pat, bet šiaip jau į tą pačią pusę, tai „Dausų" pasirodymas mane nepaprastai sužavėjo ir kartu labai pastūmėjo: vadinasi, viskas įmanoma, tereikia dirbti… Nes Gintaras buvo pirmas mano kartos ir dargi, apskritai imant, „mano rūšies" žmogus, žengęs žingsnį šioje srityje, ir tuo jis iš tikrųjų atvėrė duris. Už „Dausas" aš Gintarui pajutau gilią pagarbą, kurią, pagal galimybes ir sugebėjimus, tuomet pabandžiau atvirai išreikšti pirmuoju savo paties moksliniu, ar bent jau mokslišku, straipsniu „Šventasis gintaras" (apie gintaro simboliką, 1996 m.), kurį iš visos širdies paskyriau jam. Nuo to laiko esu Gintarui už daug ką dėkingas ir asmeniškai. Būtent jis buvo vienas iš mano „Ryto ratų ritimų" (2000 m.) krikštatėvių, parašęs knygelei palaikančią recenziją, kurios ištrauką paskui leidėjas net įdėjo ant viršelio. Būtent jis pirmas paskelbė spaudoje recenziją mano „Vėjūkui" (2004 m.). O aš taip ir neparašiau, nė vienai iš jo paskutiniųjų knygų, nors jis buvo net užsiminęs apie tai „pusiau juokais", ir tikrai žinau, kad būtų apsidžiaugęs. Dabar galiu sau murmėti kiek tinkamas, kad nemėgstu rašyti recenzijų arba kad dar spėsiu, parašysiu ir t.t. (nekrologų, beje, – irgi, tik jie nesiduoda atidėliojami). Apmaudu. Ne dėl to, kad jam būtų labai jų, tų mano recenzijų, reikėję, o dėl to, kad galėjau jį bent kiek pradžiuginti, bet to nepadariau. Kažkaip labai jau ydingai mums atrodo, kad pradžiuginti žmogų yra nepakankamai svarbu. Štai pabarti, „pastatyti į vietą", pašiepti ar net iškoneveikti – svarbu nepaprastai! O pagirti, pradžiuginti bent šiek tiek – kažkaip lyg nepadoru, tiesiog ranka nekyla… Ar ne dėl to mūsų jau antras tūkstantmetis vis tolydžio mąžta? Man regis, Gintaras tai gerai jautė ir suvokė, nes pats labai tiksliai pajusdavo tą akimirką, kada žmogui tikrai reikia padėti, ištiesti ranką, neatstumti. Jei tą vieną akimirką žmogus nesugeba ištiesti rankos, visomis kitomis valandomis, dienomis ir metais jo „gerumas" tėra veikiau savimeilės kurstomas spektaklis, komedija, iš esmės neverta pagarbos nė už surūdijusį skatiką. Gintaras dėl to ir nesistengė atrodyti geras, ir jį pažinusieji gali paliudyti, kaip puikiai jam tai kitąsyk sekėsi! Tačiau buvo.

Rimvydo Stankevičiaus andai paklaustas, ar tiki „pomirtiniu gyvenimu", Gintaras prisipažino, kad jam nereikia tikėti – jis žinąs („Mūzų malūnas", 2006-08-19). Skamba pakankamai šmaikščiai, kad priverstų suklusti. Juoba kad perskaitęs šį Rimvydo pokalbį, tą pačią naktį Gintarą sutikau sapne, gyvą ir sveiką. Labai apsidžiaugęs, bet ir didžiai nustebęs net bandžiau paprieštarauti: „Kaipgi tu gali būti toks gyvas ir sveikas – tu gi numirei!" O jis nieko neatsakė, tik šypsojosi, tiesiog švietė visas. Kitą naktį vėl sutikau Gintarą: šįsyk susėdome greta ir ilgai kalbėjomės apie tai, kaip viskas yra, iš esmės ir iš pagrindų, iš visos širdies – taip, kaip nepasikalbėjome gyvenime. Šiaip man atrodė, kad mes nebuvome labai artimi: kalbėtis, net paprasčiausiai likti dviese mums būdavo nepakeliamai sunku, beveik neįmanoma. Dabar apie tai galvoju kiek kitaip.

Tikram artumui, tiesą sakant, ne taip jau svarbu savijauta, jausmai, kad ir kokie. Veikiau priešingai: visokie jausmai tik apniaukia žvilgsnį, ir nebepastebi, kur ir kas žmogus dabar yra, kas ir kodėl jam dabar neramu, ko ir kodėl trūksta. Kad ir paradoksaliai tai skambėtų, tikram artumui reikia šiokio tokio atstumo, nuotolio, atšalumo, sugebėjimo išnirti iš šito plustančio, tvinksinčio gyvybės srauto ir atsidurti anapus, lyg už neperšaunamo stiklo, kad vienodu atstumu, tarsi kokiam filme, galėtum išvysti ir save, ir kitus. Išvysti aiškiai ir skaidriai, be lūkesčių ir baimės. Bent trumpam nutvieksti žvilgsniu ir išvaryti tuos „velnius", kurie be paliovos vaiposi ir kraiposi po rimtais, geraširdiškais mūsų veidais.

Ar aš tikiu sapnais? Tiesą sakant, nekeliu sau tokio klausimo – aš juos tiesiog matau, patiriu, išgyvenu, kaip ir visa kita. Kaip ir tuos „atsitiktinius sutapimus", kuriais lyg kokia žinia kartais prasišviečia pro kasdienybės sapną. Vieną iš tokių sutapimų norint galima rasti 155-ojoje iš J. Balio „Lietuvių mitologinių sakmių" („Raštai", IV, p. 183) apie sunkų velnio išvarymą, kuris baigiasi štai kaip:

…Kiek tas kunigas krapijo, kiek maldas skaitė, o velnias tik juokiasi. Kunigas išvažiavo, velnio neišvaręs. Po to Dūmarkas nuvažiavo į Žemaičių Kalvariją ir parvežė kleboną B e r e s n e v i č i ų. Lig tik kunigas įėjo į trobą, velnias jau iš patvorio sušuko: „Dabar jau turbūt reikės kraustytis laukan iš čia, nes kada jis gimė, tai visa pekla sudrebėjo". Kunigui pakrapijus ir sukalbėjus kelias maldas, velnias išrūko, net didžiausius viesulus keldamas.

Gintaras Beresnevičius toks ir buvo: Lietuvoje po Norberto Vėliaus mirties – vyriausiasis žynys senovės baltų religijos ir mitologijos tyrinėjimų šventykloje, kitaip sakant, klebonas tarp mūsų, kunigų. Taigi *begeyte, begeyte, pecolle!*

Dainius RAZAUSKAS

In memoriam of Gintaras Beresnevičius

Dainius RAZAUSKAS

One of the most prominent Lithuanian scholars in the field of the history of religions and Baltic mythology has left us recently. Having known him personally for over 20 years, in this essay I recall hanging out and knocking down a few with him once a long time ago and confess that I had two dreams just after his passing away. In the dreams he was so happy. We were discussing the essence of life and death so fundamentally and sincerely as we never did while he was alive.